

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΜΕΛΕΤΕΣ

ΤΟΥ Κ. ΦΑΝΗ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΔΟΥ

ΠΩΣ ΕΙΔΕ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ ΕΝΑΣ ΕΠΤΑΝΗΣΙΟΣ ΤΑ 1849 - ΛΙΒΕΛΛΟΓΡΑΦΟΙ ΚΑΙ ΣΑΤΥΡΙΚΟΙ - Ο Α. ΦΑΤΣΕΑΣ

δεις άρχοντας. Κυριολεκτικά τους έξευτέλεσαν. «Ο Ρακεινότης Κάνδαρος, αναφέρει σύγχρονος πηγή, έξαλλος δημοκρατικός και ύβριστής του άρχοντολογίου, παρεκάθησε πλησίον του άριστοκρατικού άρχοντος Δημητρίου Κομμώτου. Και προσέφηρον αυτός εκ του ακοροδαλισμένου βακαλάου, τώ έλεγε :

« — Φάε ταιτανίντε, Κομμώτο, αλίάδα τό έδικό μου τό φρά κι' εγώ τρώω τό κοτόπουλό σου κι' έτσι είμαστε αδέρφια. Φάε, και σύ κι' εγώ είμαστε ο ίδιος πηλός. 'Ο 'Αδάμ κι' έσένα κι' έμένα τό ίδιο μάς γέννησε!...

Οι δημοκρατικοί σατυρογράφοι ξεσπάθωσαν. 'Ο Μαρτελάος «καταερανοβολούσε» τους άρχοντες και μέσα στην πλατεία πρώτος έβαλε φροιά τό «Libro d'Όγο» τής Ζακύνθου. 'Ο Δανελάης έγραφε καιστικούς στίχους εναντίον των πλουσίων κι' ο Αδξέντης έξεμισε τις χυδαίστερες ύβρεις εναντίον του άρχοντολογίου. Δυστυχώς, άπ' όλη αυτή τή φιλολογία δέν σώθηκε σχεδόν τίποτα. Κάποιος δημοκρατικός ύμνος του Δανελάη τυπώθηκε μονάχα πρό χρόνων. Του Αδξέντη χάθηκαν όλα και του Μαρτελάου μόλις τό 1880 είδε τό φώς ο «Ύμνος εις τήν περίφημον Γαλλίαν, τόν άριστοτάτην Βοναπάρτην και εις τόν στρατηγόν Γητίλην». Τήν έποχή όμως τής καταλήψεως των Νησιών, τά ποιήματα κι' ή σάτιρας των παραπάνω ποιητών κυκλοφόρησαν σε χιλιάδες αντίτυπων χειρόγραφα και διαβάστηκαν με τόν μεγαλύτερον ένθουσιασμό. Είνε μάλιστα χαρακτηριστικό των επαναστατικών τάσεων τών χρόνων εκείνων, πώς τό πρώτο βιβλίο πού τυπώθηκε στην «Τυπογραφία του Γένους έν Κερκύρα» τό 1798, ύπήρξε λιβελλογράφημα των Έπτανησιών 'Ιακωβίνων, εναντίον του άρχοντολογίου.

Περιέχει τούς λόγους διαφόρων Έπτανησιών λογιών, πού απαγγελέθηκαν στη δημοκρατική «Εταιρεία των Φίλων» στό 1797—1798 και φέρει τόν τίτλο: «DISCORSI PRONUNCIATI NELLA SOCIETA PATRIOTICA DI GORCIRA—ANNO VI» (Ο λόγοι απαγγελθέντες στην πατριωτική εταιρεία τής Κερκύρας—έτος VI). Πρόκειται για ένα από τά σπανιότερα έντυπα τής έπτανησιακής τυπογραφίας. Τό περιεχόμενό του μάς δίνει τόν αντίλαλο των μεγάλων εκείνων γεγονότων, των έλπίδων και των προσδοκιών, των ένθουσιασμών και των έξάρσεων πού γίνθησαν στις ψυχές των νέων Έπτανησιών ή κατάλυσης τής δουλείας τώσων αώων κι' ή σήγή μιάς νέας ελεύθερης έποχής για τό Γένος.

'Ανάμεσα στους όμιλητές τής Έταιρείας άριθμούμε δλους εκείνους πού κατόπιν έδρασαν στην Έπτάνησο είτε ως μεγάλοι έπιστήμονες, είτε ως πολιτικοί, είτε ως ιστορικοί και λογοτέχνες. Νέοι τότε οι περισσότεροι κι' ένθουσιασμένοι από τό θέμα τής νέας καταστάσεως, είχαν αισθανθεί τό δημοκρατικό ένδεωδες και με φανατισμό προπαγάνδιζαν τις άρχές τής Γαλλικής Έπαναστάσεως. 'Ανάμεσα σ' αυτούς αναφέρουμε τόν διάσημο Κερκυραίο Βοντιόλι, πρόδρομο τής Έταιρείας, πού συνώθευσε ως γιαιρός τόν Μεγάλο Ναπολέοντα στό Μαρέγκο, πού πήρε μέρος σε πλείστες μάχες τής πρώτης δημοκρατικής έποχής και πού τελευταία διωρίστηκε καθηγητής στό Πανεπιστήμιο τής Βολωνίας κι' ύστερα στό Παταίνιο, γόμενος και πρότανης. 'Υπήρξεν ένας από τούς μεγαλύτερους προπαγανδιστάς τής Δημοκρατίας, μέγας οήτωρ και δημαγωγός και σύγχρονος μεγάλος έπιστήμων, πού κατέληξε τούς Έδραταιους με τάς ανακλήσεις του στην Ιταρική και τήν άνατομία. Πέθανε μόλις 39 έτών, φυσικός, γεμάτος δρόσι και δάρνης.

'Επίσης όμιλητής τής Έταιρείας ύπήρξε κι' ο Σπυρίδων Θεοτόκης πού κατόπιν χρημάτισε πρόεδρος τής Γερουσίας και διεδραμάτισε σπουδαίο ρόλο κατά τούς χρόνους τής Αύτοκρατορίας και τής Άγγλοκρατίας στην Έπτάνησο. 'Ακόμη πρέπει να μνημονεύσουμε τόν 'Αρλιώτη, τόν βιογράφο του Καποδίστρια, και τόν σπουδαιότερο όλων, τόν Νικόλαο Λοβέρδο, πού γίνθηκε στρατηγός του Ναπολέοντος και κατόπιν στρατάρχης τής Γαλλίας, ένας από τούς μεγαλύτερους Ρωμηούς

τής έποχής εκείνης. Οι λόγοι όλων αυτών δέν είναι ούσιαστικώς παρά πρήπνοι λιβελλοί εναντίον των άρχόντων και συνετέλεσαν στην κορύφωση του ένθουσιασμού τούς πρώτους μήνες τής Κατοχής των Γάλλων στην Έπτάνησο.

***

Συγχρόνως είδαν τό φώς και τρία από τά σπουδαιότερα έντυπα τής πρώτης κερκυραϊκής τυπογραφίας και πού κι' αυτά άνήκουν στην ίδια κατηγορία, μόνο πού τό περιεχόμενό τους είναι ποιητικότερο κι' ύψηλότερο. 1) «Ο ΘΟΥΡΙΟΣ», ήτοι όμηρικός πατριωτικός «Ύμνος πρώτος εις τόν ήχον ΜΙΑ ΠΡΟΣΤΑΓΗ ΜΕΓΑΛΗ—'Από τήν του Γένους τυπογραφίαν έν Κερκύρα—VI 1798». 'Από πάνω φέρει με μεγάλα γράμματα τίς λέξεις: ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ, ΙΣΟΤΗΣ. 2) Ρήγα Φεραίου: «ΥΜΝΟΣ ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΟΣ τής Έλλάδος και όλης τής Γραικίας, πρós ξαναπόκισην τής αυτών ελευθερίας—'Από τήν του Γένους τυπογραφίαν έν Κερκύρα—1798» και 3) Ποίημα Χριστοφόρου Παρραϊδή: «ΥΜΝΟΣ ΕΓΚΩΜΙΑΣΤΙΚΟΣ παρ' όλης τής Γραικίας πρós τόν άριστοτάτην ΜΠΟΝΑΠΑΡΤΕ εις τόν ήχον τής Καρμανιόλας—ΕΝ ΚΕΡΚΥΡΑ, Χρόνος έτος πολιτικός—1798». Παραθέτουμε τούς τίτλους, γιατί για πρώτη φορά γίνονται γνωστά τά παραπάνω έντυπα. Πολλοί άνακριβήτως γράφτηκαν μέχρι σήμερα σχετικάς μ' αυτά. Πολλοί άμφισβήτησαν κι' αυτή τήν ύπαρξή τους. Στά χέρια μάς έρχομε μοναδικά αντίτυπα των παραπάνω εντύπων, ώστε κάθε άμφισβόλια διαλυθεί. Μαζύ με τούς Ύμνους αυτούς κυκλοφόρησε ΧΕΙΡΟΓΡΑΦΟΣ κι' ο «Ύμνος εις τήν περίφημον Γαλλίαν κτλ.» του Μαρτελάου κι' ο άλλος του Δανελάη.

'Η κυκλοφορία των επαναστατικών αυτών εντύπων και χειρογράφων κατατάραξε τούς άρχοντες και τούς άλλους σατυρικούς και λιβελλογράφους τής Έπτανήσου. Κινητοποιήθηκαν άμέσως οι αντίπαλοι και φοβερός άγώνας άνοιξε μεταξύ τους. 'Ο Κουτούξης, ο άριστοκρατικός κι' έπίφοβος σατυριστής, βγήκε στους δρόμους και έξέσχισε τόν «Ύμνος του Μαρτελάου, αποκυλώντας αυτόν «άνηγο, αμαθή, άγύρη, λαοπλάνο κι' άνανδρο». Μπήκε κατόπιν στην εκκλησία πού λειτουργούσε ο Μαρτελάος, στάθηκε άπειρητικός και σαρκαστικός απέναντί του και κατόπιν άρχισε να τόν βρίζη με τις χυδαίστερες έκφράσεις. Ακολούθησε πανδαμίσιο. 'Αλλ' ο Κουτούξης δέν δέχτηκε. 'Αφού μόζεψε μερικούς φίλους του κι' άλλους άρχοντας κι' αντιδημοκρατικούς, άρχισε ν' απαγγέλλη τήν παρωδία του τού «Ύμνου εις τήν περίφημον Γαλλίαν» κι' έν τή μέση μιάς άνέφραστης θυμηδίας γελώτων και χλευασμών κατέξευτέλεσε τόν Μαρτελάο. Δυστυχώς, τού δουρίον τού Ρήγα πού θα μάς ενδιέφεραν για τήν άπήχησιν πέθαν στην Έπτάνησο οι στίχοι του πρωτομάργου, κυκλοφόρησαν μόνο χειρόγραφα. Τό ίδιο γίνανε και με τήν άλλη παρωδία του «Ύμνου του Μαρτελάου, πού γράφην ο άρχοντα Λογοθέτης και πού μερικά τής τετράστιχα μόνο σώθηκαν. Τά παραθέτουμε έδώ.

ΣΤΙΧΟΙ ΜΑΡΤΕΛΑΟΥ

ΠΑΡΩΔΙΑ ΛΟΓΟΘΕΤΗ

“Θθεν είθε τών Έλλήνων παλαιά άνδρειομένα κόκκαλα έσορησμένα λάβετε τώρα πνοήν. 'Ηρωας ο Βοναπάρτης τήν Έλλάδα ν' αναστήση και χωρίς ν' άεροπορήση πέμπει ένα στρατηγόν.

Ποίος άκουσε ποτέ του κόκκαλα πνοήν να ευγάλλον σάλπισμα να καταλάβουν κι' άφ' τ'ά μνήματα να βροδόν; Βοναπάρτης τήν Έλλάδα ήθελε να τήν άρανίσση όχι να τήν αναστήση ως κηρύττεις δοξερός!

'Αναμφίβολως, ή έποχή τής κατοχής των Νησιών από τούς δημοκρατικούς Γάλλους πορεύει να χαρακτηριστεί ως ο ΧΡΥΣΟΥΣ ΑΙΩΝΑΣ τής έπτανησιακής λιβελλογραφίας και τής πολιτικής και κοινωνικής σάτυρας. 'Η διαφθορά των παλιών άριστοκρατικών σπιτιών, στο τέλος τής Βενετοκρατίας, καθώς κι' ή άνομοσία τής γλώσσας, άποτέλεσμα τής ελευθερίας του λόγου, έδωσαν άφορμή στο Ξέσπασμα τής άσχηρότερης και βιαιότερης σάτυρας. Τά πάθη ανάμεσα στους άσους και τούς άρχοντας αναορίστηκαν σφοδρότερα και μαζύ με τήν άναρχία και τήν έλκυση συνετέλεσαν επί πλείον στην τεραστία τής άνατίχει. Τότε Ξησαν κι' Έδρασαν οι σπουδαιότεροι αντίπαλοί τής σάτυρας και τής λιβελλογραφίας, ο Γουζέλης, ο Κουτούξης, ο Δανελάης, ο Μαρτελάος, ο Αδξέντης κι' άλλοι ΑΝΩΝΥΜΟΙ, πού δυστυχώς λημονήθηκαν με τόν χρόνο. 'Η σατυρική διάθεση κι' ή τάση πρós τή δριμυτή και χλευαστική έκφραση, ποτέ προηγουμένους δέν έφτασαν σε τόσο ύψος. Αίωνας καταθλίψεως και δουλείας τού πνεύματος, δέν μπόρεσαν να καταβάλουν τό ΣΑΤΥΡΙΚΟ τούτο ΕΝΣΤΙΚΤΟ, γνώρισμα ιδιαιτέρως τής Ιδιοφυίας, τής διαβολικής αντίληψης και τής σατυρικής διαθέσεως του έπτανησιακού λαού. ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΔΟΣ

